

Dispersie: dimorf, met een vliegwaarneming uit Drenthe: augustus I (TVH). *C. rotundicollis* is een van de voorbeelden van goed dispergerende en koloniserende bossoorten, vergelijkbaar met *Leistus rufomarginatus* en *Harpalus laevipes*. In België is het aantal gevleugelde gemiddeld ca. 6,7%, maar in het oosten van het land is dit percentage veel hoger dan aan de kust, tot meer dan 60-70% (DESENDER 1989A). In Nederland is dit in het westen en het centrum van het land ca. 30-40%, in Drenthe 93% (DEN BOER 1963). In Noord-Duitsland werden door Lindroth (1945) uitsluitend gevleugelde kevers gevangen. De verschillen zijn te verklaren door de uitbreiding van deze Atlantische soort vanuit

West-Frankrijk in noordoostelijke richting, waarbij de gebieden dicht bij de kust van België en Nederland het eerst gekoloniseerd zijn. Bij het Belgische materiaal werden slechts weinig macroptere met volledig ontwikkelde vliegspijeren aangetroffen (DESENDER 1989A). De soort ontwikkelt vliegspijeren slechts in een bepaalde periode van de ontwikkeling, namelijk kort voor de reproductiefase (DEN BOER ET AL. 1990). Ook aangetroffen in bossen in Oostelijk Flevoland.

Bedreiging

Niet bedreigd. Niet bruikbaar als indicatorsoort.

GENUS SPHODRUS

soort 186

Slechts één grote, zeer opvallende soort.

Areaal

West-Palaarctisch (monotypisch) genus (CASALE 1988). Volgens Hurka (1996) zou een tweede soort tot het genus horen.

Oecologie en biologie

Zie soortbespreking. Niet in vangpotten.

Taxonomie

Dit monotypische genus behoort tot de Sphodrini, een grote groep van, hoofdzakelijk Mediterrane, ondergronds en in grotten levende Pterostichini (CASALE 1988).

186 *Sphodrus leucophthalmus*

Grote kelderloopkever

Areaal

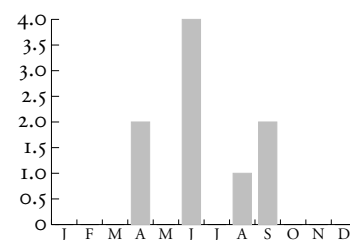
Palaarctische soort. Europa behalve het noorden, oorspronkelijk synantroop in steden tot ± 60° noorderbreedte en naar het oosten tot Klein-Azië, de Kaukasus, Iran, Afghanistan, India. Ook op de Canarische Eilanden (MACHADO 1992). Te

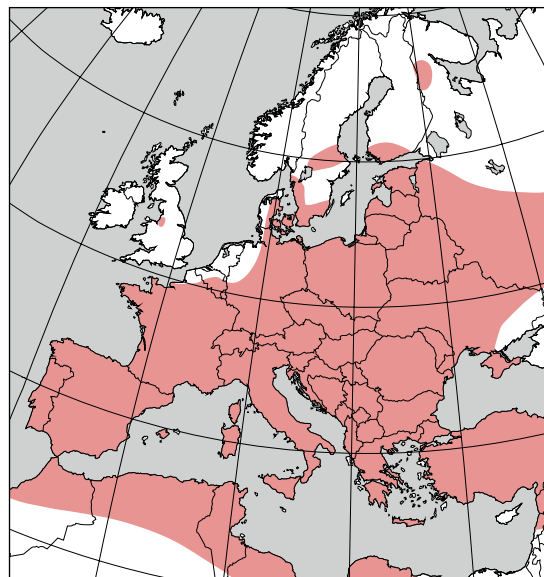
genwoordig in Noord-Europa geheel verdwenen. In Zuid- en Zuidwest-Europa en Noord-Afrika nog verbreid, maar in noordelijke en oostelijke richting worden de Europese meldingen schaarser; zie voor een uitgebreid overzicht van de verspreiding: Casale (1988). **Areaalkarakteristiek:** 9, (uitgestorven).

Voorkomen

In Nederland slechts weinig, alle zeer oude, waarnemingen. Het meest recent is de melding uit Rimburch (Limburg) van 1941 (PP). De melding uit een mergelgroeve te Valkenburg (AVR) (ZIE OOK KLYNSTRA 1951), is om diverse redenen een twijfelgeval. In Groot-Brittannië waarschijnlijk geïntroduceerd, de meeste waarnemingen eveneens bij menselijke bebouwing. Nog steeds voorkomend in Engeland en Wales, verbreid, noordelijk tot Yorkshire en Zuid-Wales, maar zeer zeldzaam; twijfelachtig in Ierland en Schotland (LUFF 1998). In Denemarken dateert de laatste vangst van 1907 (BANGSHOLT 1983); als uitgestorven op de Rode Lijst (JØRUM 1995). In Zweden gedurende de laatste 50 jaar slechts één waarneming in een kelder bij Halmstad (LINDROTH 1986). Horion (1941) berichtte dat de soort sedert 1900 in Duitsland sterk achteruit is gegaan en thans mogelijk geheel verdwenen, op diverse Rode Lijsten (BLAB ET AL. 1984, TRAUTNER & MÜLLER-MOTZFELD 1995). In Zwitserland waar hij alleen in het westen is waargenomen, dateert de laatste

186 *Sphodrus leucophthalmus*

186 *Sphodrus leucophthalmus*

vangst van ca. 1950 (MARGGI 1992). In Oost-België na 1950 nog diverse keren waargenomen (DESENDER 1986). In Frankrijk in de Haute Savoie nog in 1970 gevangen. Zeldzaam in Vlaanderen (DESENDER ET AL. 1995).

Status: in het gehele noorden van het vroegere verspreidingsgebied verdwenen of zeer sterk achteruitgegaan.

Oecologie

De oecologie van deze soort is niet echt duidelijk. Volgens Vigna Taglianti (1982) is het geen echte grottensoort, alhoewel wel van grotten genoemd (BURMEISTER 1939). Hij leeft in Zuid-Europa onder andere in nesten van knaagdieren, en is zeer plastisch ten aanzien van klimatologische omstandigheden, als gevolg waarvan hij zich over een zeer groot, vele klimaat-typen omvattend, gebied heeft kunnen uitbreiden (CASALE 1988). In noordelijke streken uitsluitend synantroop gevonden, in kelders, bakkerijen, stallen, molens, soms in gezelschap van *Laemostenus terricola* en de kelderkever *Blaps mucronata* (zwartlijven, Tenebrionidae) (LINDROTH 1974, 1986). Doordat dit een doorgaans slecht onderzocht milieu is, is de soort ook stellig onderbemonsterd. In Midden-Europa werd hij aangetroffen in het laagland en de bergdalen (BURMEISTER 1939). Algemeen wordt aangenomen dat vooral verbeterde hygiëne sedert de tweede helft van de vorige eeuw en het ver-

dwijnen van grote kelders, hebben bijgedragen tot het uitsterven van de soort.

Vangpotten. Niet gevangen.

Biologie

Nachtactief. Voortplanting in de herfst (augustus-september?), maar ook als adult in de winter waargenomen (MARGGI 1992). De kever leeft waarschijnlijk verschillende jaren. De larve is opgenomen in de tabel van Luff (1993).

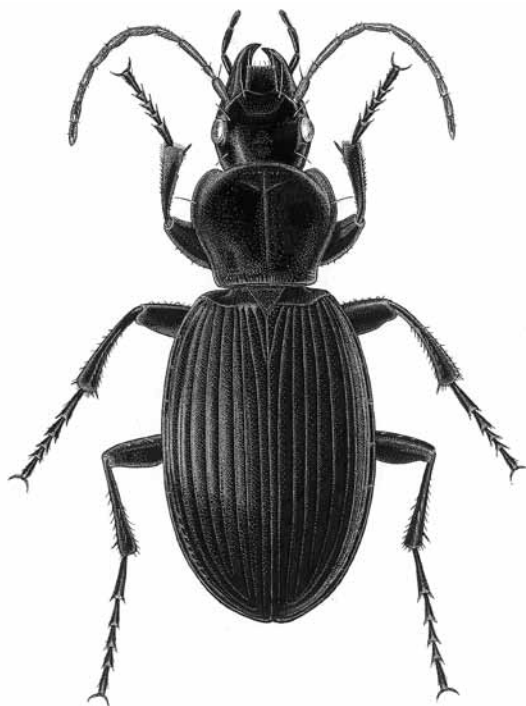
Dispersie: macropteer. De vleugels zijn volledig ontwikkeld. De soort is zeker tot vliegen in staat (CASALE 1988) en Müller (1926) nam in Noord-Italië spontane vlucht op licht waar. Luff (1998) veronderstelt dat de soort in onze streken niet tot vliegen in staat is, maar een goed vliegvermogen lijkt ook hier de enige verklaring voor de (vroegere) lokale verspreiding in het noordelijk deel van Europa.

Bedreiging

De soort moet beschouwd worden als een inmiddels weer verdwenen cultuuradventief en zal, dankzij een klaarblijkelijk goed verspreidingsvermogen, hooguit zeer incidenteel weer in onze streken kunnen worden aangetroffen. Deze waarnemingen zullen verder van weinig betekenis zijn. Onbruikbaar als indicatorsoort.

Figuur 208

Laemostenus terricola,
kleine kelderloopkever

GENUS LAEMOSTENUS

soort 187

Synoniem

Pristonychus Dejean.

Middelgrote tot grote (ca. 15-25 mm), slanke, op *Pterostichus*-soorten lijkende loopkevers. De soorten zijn zwart, al dan niet met een blauwe of bruine metalige weerschijn.

Areaal

Dit ruim 150 soorten tellende genus is in hoofdzaak West-Palaarctisch; het verspreidingsgebied loopt van Zuid-Europa en Noord-Afrika via Centraal-Azië tot de Himalaya (CASALE 1988). Het zwaartepunt ligt in het noorden van Marokko, het zuiden van Europa, Klein-Azië en het Midden-Oosten. Europa telt ruim 60 soorten. Slechts één soort wordt in Nederland aangetroffen.

Oecologie

Veel soorten hebben een min of meer ondergrondse levenswijze, maar de meeste zijn geen echte grottendieren en beschikken dan ook over ogen. De diepte waar de soorten leven tussen dikke steenlagen, in rotsspleten en holen van zoogdieren, is vaak zeer specifiek voor de soort. Voor de ordinatie zie fig. 144.

Biologie

Zie de soortbespreking.

Taxonomie

Evenals *Sphodrus* hoort dit genus tot de Sphodrina. Een belangrijk werk over deze in hoofdzaak ondergronds levende Pterostichini, waarin ook zeer uitgebreid wordt ingegaan op de biogeografie van deze groep, is de monografie van Casale (1988).

187 *Laemostenus (Pristonychus) terricola*

Kleine kelderloopkever

Areaal

Euro-Kaukasische soort. Hij komt voor op IJsland en verder in Europa, noordelijk tot ca. 60° noorderbreedte, in